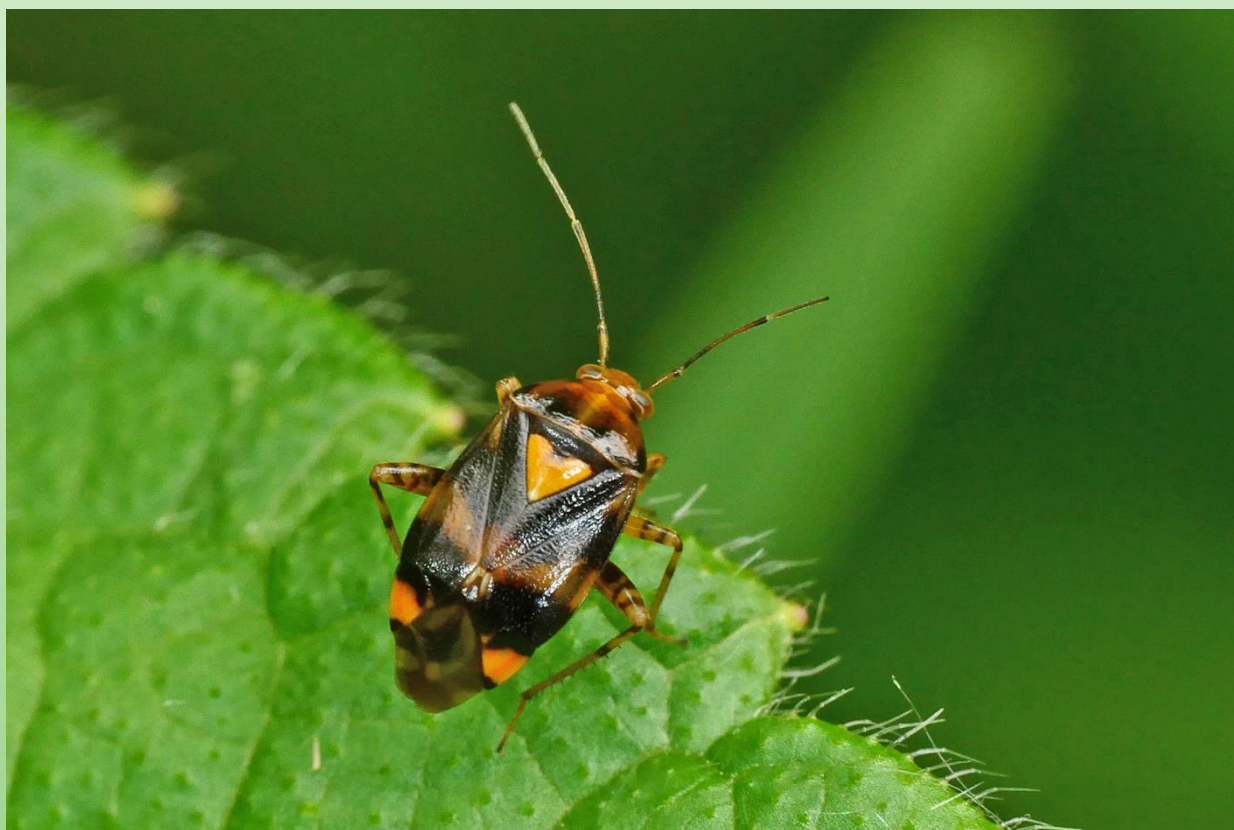

VEELPOOT

Jaargang 36 – nr. 3, juli 2025

Inhoud:

Mededelingen van het bestuur.....	2
Ervaringen en wijsheid van de afgezwaide leidersploeg van de LIW Deel II: Arjan van der Veen	3
Bosandoorn, een verrijking voor de tuin	6
Vijf jaar lang eenhoornsnoerhalskevers (<i>Notoxus monoceros</i>) op een stukje 'nieuwe natuur' (Coleoptera – Anthicidae)	11
Vreemde eitjes op de Brem	17
Gleditsiabladvorm (Dasineura gleditsiae)	18
Deelnemers LIW-voorjaarsweekend op de Veluwe (Putte), 25-27 april 2025	18
Sfeerverslag LIW-weekend 25-27 april 2025	19
Bezoek aan de Vlietlanden 24 maart 2025	23
Hermelijnen en Dunvlerkspanner	25
Een zomerweekeinde met insecten	27
Ethische regels van de entomologie	28
Publicaties	29

COLOFON

Veelpoot 36^e jrg., nr. 3, juli 2025

ISSN 1386-9965

Veelpoot is een uitgave van de Landelijke
Insectenwerkgroep (LIW) van de Natuurvereniging
KNNV

Het blad verschijnt in principe vier maal per jaar
(januari, april, juli en september)

Website: liw.knnv.nl

Redactie Veelpoot: Gerrit Groeneweg,
- veelpoot@liw.knnv.nl

Richtlijnen voor auteurs worden op aanvraag
toegezonden

Sluitingsdata kopij: week 11, 24, 37 en 50

COPYRIGHT

LIW-KNNV april 2025

Overname van delen van de tekst is toegestaan onder
bronvermelding.

Foto cover: brandnetelblindwants (*Liocoris
bipustulatus*)

Illustratieverantwoording:

Michel van Adrichem (pag. 23).

Koos van Brakel (cover, pag. 6-7, pag.
8 midden en midden-rechts, pag. 9-
10 en pag. 17).

Stefan Claessens en Schokker Fotografie (pag. 4-5).

Wouter Muller (pag. 8 midden-links).

Geert van Poelgeest, Willemeijn Poot en Els Prins (pag.
19-22 en 27).

Willemeijn Poot (pag. 8 bovenste rij, pag. 18
bovenaan, pag. 24-26 en pag. 32).

Els Prins (pag. 18 onderaan).

Vera Vandenbulcke & Gerrit Groeneweg (p. 11-15)

Mededelingen van het bestuur

4 juni 2025

Het bestuur denkt na over de toekomst van de LIW.

We hebben drie doelen in de KNNV:

- natuurstudie, dat doen we door de soorten te zoeken, fotograferen, vangen en op naam te brengen;
- natuureducatie, door lezingen en ervaringen uit te wisselen;
- natuurbescherming, met welke activiteiten zouden we dat kunnen invullen?

Graag lezen of horen wij jullie reactie.

Weekeinde

Op dit moment hebben we 19 deelnemers voor het augustus weekeinde. De begroting is gebaseerd op 30 personen. Onze financiële buffer is erg laag. Dus meld je aan via de site

<https://liw.knnv.nl/agenda/een-zomerweekeinde-met-insecten/>

en vul het aanmeldingsformulier in.

Gorssel

De LIW begeleidt de Studieweek Insecten in Gorssel van 5 juli tot en met 11 juli 2025.

Deze week gaat door: de deelnemerslijst bevat veel nieuwe namen, deze ontvangen een gratis lidmaatschap van de LIW voor een het jaar 2026.

Ethische norm

In dit nummer lees je de ethische norm die door de NEV is opgesteld. Het bestuur sluit zich hierbij aan en zal deze in de LIW promoten.

Landelijk Nieuws

Op de laatste Beleidsraad van de KNNV is de website Soorten kijker toegelicht.

De Soorten kijker Basiskwaliteit Natuur (BKN) geeft een indruk van de kwaliteit van de natuur op de locatie, door in een straal van 1,5 km te bepalen hoeveel van de soorten die in dit landschapstype te verwachten zijn ook daadwerkelijk zijn doorgegeven.

De Soorten kijker werkt met gekozen soorten en gemelde soorten.

In de Soorten kijker zijn de volgende soortgroepen, waarmee wij te maken hebben, opgenomen:

- Bijen met 23 soorten
- Dagvlinders (12 soorten)
- Libellen (4 soorten)
- Nachtvinders (16 soorten)
- Sprinkhanen en krekels (14 soorten)

Zie <https://www.groenebondgenoten.nl/themas/basiskwaliteit/webapp-in-ontwikkeling>

Op het komende LIW-weekeinde zullen we hier aandacht aan besteden.

Ervaringen en wijsheid van de afgezwaaide leidersploeg van de LIW

deel II: Arjan van der Veen

Enige tijd geleden namen Koos van Brakel, Arjan van der Veen, Hommo Edzes en Henk Pijpers afscheid van het leiden van de Landelijke Insectenwerkgroep van de KNNV. Niet allemaal tegelijk maar wel in stilte.

Daar de nieuwe redactie van de *Veelpoot* en ik alle dagen aan dezelfde ontbijttafel zitten, zal het niemand verbazen dat we het wel eens over dit viertal hebben. Er waren een aantal onvergetelijke kampjes waar we allemaal, als waren we angeldragers, dicht op elkaar aten, sliepen en rondliepen. De herinneringen daaraan brachten ons tot de vaststelling dat dit viertal in te veel stilte in hun thuiscocon zijn verdwenen. Daar wilden wij wat aan doen. Het zou eeuwig zonde zijn als hun ervaringen, wijsheid en inspiratie zomaar zouden verdwijnen.

Vandaar dat we hen een aantal vragen hebben voorgelegd.

Dit keer laat ik Arjan van der Veen aan het woord.

Vera Vandenbulcke

Interview Arjan van der Veen

Hoe ben je in de LIW en op die vooraanstaande positie aldaar gekomen? Hoelang vertoefde je daar, hoe was het voor je en wat waren nu echt dingen waar je nog aan terug denkt? Wat heeft je vooral getroffen?

Het was tijdens de viering van het 100-jarig jubileum van de KNNV in 2001 in Biddinghuizen. Ik was daar met de Landelijke Jongeren van de KNNV om onze werkgroep te presenteren. Al een paar jaar was ik ook lid van de LIW en een paar keer mee geweest; eerste weekend van mij was in Buggenum, die kampeerboerderij naast een varkensschuur. Vanuit Landgraaf, waar ik toen woonde, niet zo heel ver reizen. Ik vond de LIW een leuke mix van specialisten en beginners (wat ik toen nog was). Overigens was ik al iets eerder lid van de sectie Hymenoptera van de NEV, waar ik op gewezen was door Rinus Sommeijer tijdens het Apimondia congres in Antwerpen. Goed, op de jubileumbijeenkomst was ik blijkbaar opgevallen bij Wiet Fliervoet, ik had van alles geregeld voor de stand van de LIW. Hij wilde graag stoppen met het bestuurswerk bij de werkgroep en vroeg mij of ik het secretariaat van de LIW over wilde nemen. Ik woonde toen net in Lelystad en had wel interesse om wat op te pakken. In december 2001 heb ik toen het secretariaat overgenomen. Het was een analoog archief met een kaartenbak als ledenadministratie. Het eerste dat ik ben gaan doen is het automatiseren van het ledenbestand. In de database heb allerlei selectiemogelijkheden toegevoegd, zodat makkelijk etiketten voor de *Veelpoot* (ja, die werd toen nog gedrukt) geprint konden worden. Het selectievak voor de weekenden was ook erg handig. Het aanvinken was voldoende om de deelnemerslijst samen te stellen. Omdat er geen voorzitter was, heb ik die functie erbij gekregen. Als secretaris/voorzitter ben ik veel benaderd door verschillende organisaties en kreeg ik ook regelmatig vragen over insecten binnen. Soms makkelijk te beantwoorden, maar de vraag *'het vloog snel, was geel en driehoekig, wat kan dat zijn'* kan ik nog steeds niet beantwoorden. Met o.a. de secretaris van de NEV, had ik af en toe afstemmingsoverleg. De bibliotheek is in deze periode ook flink gegroeid; ik heb alle oude *Veelpoten* gescand en gekeken of we iets met collecties zouden kunnen doen, om daarmee de LIW op bijeenkomsten te kunnen presenteren (en ook een mobiele presentatie gemaakt om te laten zien wie we zijn), enzovoorts. De weekenden heb ik breed

aangekondigd bij KNNV afdelingen en bij IVN afdelingen in de omgeving. Via de perslijst werden ook andere organisaties die met insecten bezig waren ingelicht, evenals de lokale en regionale pers. Het leverde behoorlijk wat extra leden op en door de jaren heen zijn we langzaam, maar gestaag gegroeid.

Wat is het belang van een Landelijke Werkgroep Insecten? Wat betekent deze groep voor insecten? Wat kan deze groep betekenen?

Het belangrijkste item in de jaren dat ik secretaris was, was het bij elkaar brengen van specialisten en beginnende entomologen. Het aanwakken van interesse in het insectenonderzoek. Lang niet alle specialisten en kenners zijn lid van de KNNV, om uiteenlopende redenen, al is dat eigenlijk verplicht vanuit de KNNV. Vanwege de doelstelling van de werkgroep hebben we daarom in het concept huishoudelijk reglement opgenomen dat leden van verwante organisaties als donateur mee mogen doen. Zou immers jammer zijn als we die kennis verliezen. Daarnaast is de werkgroep dan ook weer een goede reclame om toch lid van de KNNV te worden.

Je bent al jaren met deze dieren bezig, je hoort niet anders dan rampverhalen over uitsterven. Was dat altijd zo? Hoe heb jij het gesprek over insecten om je heen zien veranderen? Of niet? Graag jouw visie.

Er is duidelijk meer interesse in insecten, al gaat het dan vooral over het nut voor ons als mens en veel minder over de essentiële ecologische relaties. Anderzijds is de werkzaamheid van gifstoffen in de landbouw, maar zelfs ook voor thuisgebruik, vele malen sterker geworden. Er worden persistente stoffen gebruikt en stoffen die in, voor insecten giftige, andere stoffen uiteen vallen. Veel meer algemene kennis onder het grote publiek is nodig. Kijk naar de kennis over bijen; veel mensen denken nog steeds aan honingbijen. Zie ook de reclame van de Rabobank waar bijenkasten als goed voor de biodiversiteit bestempeld worden.

Al met al zie ik wel meer interesse om onderzoek te doen naar insecten, ook als basis in de voedselketen, zoals we nu aantonen op de Marker Wadden. Voor dat stukje insectenonderzoek heb ik nog een aardig groepje bij elkaar. Een deel vindt het leuk omdat ze ooit een biologieopleiding gedaan hebben, maar ergens anders werk in gekregen hebben. In mijn werk begeleid ik ook nog studenten van Aeres Hogeschool en doen we wat onderzoek naar wilde bestuivers (vlinders, zweefvliegen en bijen) en nestaggregaties van bijen. Ook leuk dat ik vanuit mijn werk nu aan de monitoring van wilde bestuivers mag werken naar aanleiding van een motie in de gemeenteraad.

Insecten zijn een hot item, overal heeft men het erover. Wat kan de LIW betekenen voor deze brave dieren? Wat zou jij aanbevelen om vanuit de groep te ondernemen, gezien vanuit jouw ervaring en beleving.

Ik zou nog steeds proberen om specialisten vast te houden om anderen mee te trekken. Een belangrijk item zie ik in het binden van jongeren. Ik zie er veel die meer onderzoek willen doen, maar nog niet echt in groepsverband bezig zijn. Vooral bij Hogescholen zie ik potentie. Bij universiteiten zie ik toch vaak dat ze insecten gebruiken om af te studeren en er verder niet veel meer mee doen. Daarnaast is en blijft het zaak om mensen duidelijk te maken dat insecten belangrijk zijn. Ik denk dat het ook goed is om een ethische code te hebben (wellicht degene die de NEV opstelt) om duidelijk te maken waarom je soms dieren doodt of moet doden voor onderzoek. Op de Marker Wadden worden daar ook regelmatig vragen over gesteld door bezoekers.

Hoe was het voor jou om de LIW mee te maken? Wat voor zweet en tranen heeft het mogelijk gekost? Heeft het jou persoonlijk verrijkt?

Ik heb het secretariaatschap heel leuk gevonden. Het heeft mijn persoonlijk netwerk in de insectenwereld heel erg vergroot, wat me nu in mijn werk en onderzoek op de Marker Wadden erg goed uitkomt. Verder heb ik de leuke en lieve reacties erg leuk gevonden toen ik mijn bestuursfunctie

neergelegd heb. Ik heb het al die jaren met veel plezier gedaan en, al trad ik niet echt op de voorgrond, was het leuk om het gezicht van de werkgroep naar buiten te zijn. Over de uren achter de schermen, beantwoorden vragen, vertegenwoordiging, bijhouden en ordenen kampspullen, etc., zullen we het maar niet hebben. Het was leuk en ik heb het graag gedaan.

Bosandoorn, een verrijking voor de tuin

Koos van Brakel

Jaren geleden heb ik uit de natuur een paar **bosandoorns** (*Stachys sylvatica*) meegenomen. Dat deed ik wel meer, iets uit de natuur meenemen. Soms slaat het aan en soms verdwijnt het. Het zal wel meer dan 40 jaar geleden zijn, dat ik muskuskruid uit Zuid-Limburg heb meegenomen en nog zie ik soms een paar exemplaren verschijnen. De bosandoorns deden het redelijk, maar sinds we vorig jaar twee plantenbakken van cortenstaal (2,00 x 1,00m en 1,40 x 1,40 m, hoog 40 cm) hadden laten aanbrengen en we een paar plantjes uit de 'lage' tuin in de bakken had geplaatst, aangevuld met nieuwe bij- en vlindervriendelijke planten, vermeerderden ze als nooit tevoren. We moesten er soms een paar uittrekken. De *Cruydhoeck* noemt het "een prachtige woekeraar voor in de halfschaduw". Het is een overblijvende plant uit de lipbloemenfamilie en is aantrekkelijk voor een paar soorten bijen en wantsen. Reden om een ooggetuigenverslag te schrijven van mijn waarnemingen op deze plant.

Andoornbij

Een van de regelmatige bezoekers in mei is de **andoornbij** (*Anthophora furcata*).

Volgens *wildebijen.nl* is dit kleine harige bijtje nogal zeldzaam, hij zit graag op lipbloemigen en het was dan ook niet verwonderlijk dat hij een regelmatige bezoeker is op de bosandoorn. Voor een foto moet je wel erg snel zijn, want net als hommels vliegen ze razendsnel van de ene naar de andere bloem. Ook de ernaast bloeiende witte dovenetel werd goed bezocht. Een aardig pdf'je is te lezen op <https://www.aculea.be/afbeeldingen/soortfiches/andoornbij.pdf>.

Grote wolbij

Van de **grote wolbij** (*Anthidium manicatum*) wist ik dat ie graag op Stachys soorten vliegt. En omdat de grote wolbij haar nest bekleedt met de haartjes van o.a. **ezelsoor** (*Stachys byzantina*) hadden we al een paar jaren geleden deze plant in de tuin gezet in de hoop de grote wolbij te lokken. Ook deze plant is vorig jaar in een van de bakken verplaatst. Daar doen ze het veel beter. Nu nog opletten of het vrouwtje wolbij er haartjes vanaf haalt. Ik denk dat het een mannetje is want ik zie geen gele buikschuier. In ieder geval is hij nu elke zonnige dag (mei - juni) op de bosandoorn te vinden, zelfs een keer rustend of slapend met een kaakklem aan een bloem hangend. Vanwege de geelzwarte tekening lijkt hij wat op een wesp. Overigens, de wolbij zat ook graag op de ernaast bloeiende beemdkroon.

Andoornschildwants

Er zijn nog meer insecten die van de bosandoorn houden of ze nodig hebben. Er zitten steeds een paar **andoornschildwantsen** (*Stagonomus venustissimus*) op de andoorn, groot 5,5-6,5 mm. Ook vond ik eitjes onder een blad die erg veel op wantseneitjes lijken en dan denk je automatisch aan deze schildwants.

Andoornschildwantsen

Nimf van een bosandoornbochelwants op eitjes van mogelijk de andoornschildwants

Bochelwants

Dezelfde dag van deze ontdekking zag ik op deze eitjes een nimf van een wants die leek met de steeksnuit in een van de eitjes te steken. Het bleek een **bosandoornbochelwants** (*Dicyphus pallidus*) te zijn.

Omdat deze soort voornamelijk leeft van bosandoorn kan je je afvragen wat hij op de eitjes deed. Er is nog een kleine twijfel of het die andere bochelwants is, de **zwervende bochelwants** (*Dicyphus errans*). Of misschien de **Harig-wilgenroosjebochelwants** (*Dicyphus epilobii*)?

Bosandoornbochelwants

Zwervende bochelwants

Nimf andoornschildwants

Eitjes groene schildwants

Veel eitjes zijn uitgekomen

Zaad van de bosandoorn

Vanwege de drie weken vakantie kon ik helaas geen vervolg geven aan de waarnemingen, maar gelukkig kreeg ik van Willemein Poot nog een paar aanvullingen. Zij zag op de bosandoorn zowel de *bosandoornbochelwants* als de *zwervende bochelwants*. Beide bochelwantsen zijn zoöfytofaag, d.w.z. dat ze van planten en dieren leven. En een nimf van de *bosandoornschildwants* die zich tegoed deed aan de zaadjes van de andoorn. Ook de *groene schildwants* (*Palomena prasina*) schijnt van de andoorn te houden. Wouter Muller, net als Willemein van de 'Insectenliefhebbers', stuurde me de eitjes hiervan op. In die vakantie zijn blijkbaar de meeste eitjes uitgekomen, want ik heb in ieder geval ± 8 andoorn-schildwantsen op de bosandoorns gezien, dat was op zondag 22 juni.

Struiksprinkhaan

Dagen lang zat er een nimf van een **struiksprinkhaan** (*Leptophyes punctatissima*) op de bladeren. De nimfen eten van bloemen en zachte bladeren en de bladeren van de andoorn zijn inderdaad zacht. Ook dat ze van bloemen houden kon ik zien, er was een bloempje van de bosandoorn op een blad gevallen en ik zag dat het kleine beestje er naar toe lopen en er van begon te eten. Elke dag was het weer even speuren waar de nimf nu weer was en elke dag zag je een groter beestje. Helaas onderbreekt de vakantie de speurtocht naar een verdere groei.

Struiksprinkhaan

Brandnetelblindwants

De **brandnetelblindwants** (*Liocoris tripustulatus*), de naam zegt het al, is hoofdzakelijk op brandnetels te vinden, maar zat ook op de bosandoorn. Ik heb niet kunnen waarnemen of dit kleine wantsje, hooguit een halve centimeter groot, sap aan het zuigen was. Ik vind het een van de mooiste wantsen met een prachtig geel hartje op de rug.

Overige bezoekers

Op een dag zat er een **klein bol bladluisje** op een van de bladeren. Hij zag er wat vreemd uit en ik wilde de naam van die luis weten. Paul Piron, de bladluizendeskundige was aanvankelijk ook nieuwsgierig maar zag na een paar foto's dat het een geparasiteerde luis moest zijn. Dus ook maar elke dag een foto en inderdaad constant in dezelfde houding en geen beweging. Dan maar opletten of er op een gegeven moment sluipwesplarven uitkomen. Ook dan is de vakantie de spelbreker. Je kan niet alles hebben. Ik zag nog wel een **klein sluipwespje** in de buurt rondscharrelen, mogelijk op zoek naar prooi. En misschien was het bolle bladluisje wel een prooi van haar.

Sluipwesp (onbekend)

Geparasiteerde onbekende bladluis

Aardvlo (*Altica spec.*) op bosandoorn

Aardvlo (*Altica spec.*) op teunisbloem

Het wil natuurlijk niet zeggen dat alle insecten die op de bosandoorn voorkomen ook per se een relatie met die plant hebben. In dezelfde tijd als de waarnemingen in dit verhaal zat er ook een aardvlo op de bosandoorn, maar die kan natuurlijk ook van een nabije plant gekomen zijn. Wel zie ik elk jaar op de grote teunisbloem dezelfde aardvlo, fotografisch is er geen verschil.

Het blijkt maar weer dat er ook in je eigen tuin genoeg te beleven en te onderzoeken valt.

Vijf jaar lang eenhoornsnoerhalskevers (*Notoxus monoceros*) op een stukje ‘nieuwe natuur’ (Coleoptera - Anthicidae)

Vera Vandenbulcke
Gerit Groeneweg

Sinds 2011 beheert de Vereniging Natuurmonumenten het natuurgebied Visdonk (deels gemeente Roosendaal en deels gemeente Rucphen). Na de verwerving ervan voerde men een reeks ingrijpende werkzaamheden uit om zowel de natuurkwaliteit als de beleving van het gebied te optimaliseren. Die trend leidde in 2014 tot de plannen om twee aangrenzende percelen, met op dat moment nog een agrarische bestemming, aan het natuurgebied toe te voegen en in te richten als heide. Eén van die percelen ligt aan de Boswachtersdreef (gemeente Roosendaal) en is onderwerp van dit artikel.

De top laag van het perceel, een maïsveld, werd verwijderd en wat resteerde was een kale zandvlakte. Alleen op de scheiding van het geplagde perceel en het landbouwgebied is de top laag gehandhaafd.

Gestimuleerd door het verstrooien van elders afgemaaide heide en het verwijderen van houtachtige gewassen, stuurt men de gewenste ontwikkeling van het terreintje. De eerste vijf jaar (2019-2023) was fraai te zien hoe de begroeiing zich daar ontwikkelde. Aanvankelijk vielen hoog opgaande gewassen als teunisbloem (*Oenothera*), Canadese fijnstraal (*Erigeron canadensis*) en bezemkruiskruid (*Senecio inaequidens*) op, her en daar sterk contrasterend met de karmijnrode bloemen van prikneus (*Lychnis coronaria*) en de blauwe waas van de bloemen van het overall opschietende zandblauwtje (*Jasione montana*). Verspreid over het terrein groeide er gewoon biggenkruid (*Hypochaeris tadicata*), verder overall hazenpootje (*Trifolium arvense*) en langs de bosrand aanvankelijk veel schapenzuring (*Rumex acetosella*). Al snel schoten ook houtige gewassen op: berk (*Betula*), wilg (*Salix*) en grove den (*Pinus sylvestris*). De houtige gewassen worden handmatig verwijderd en langzamerhand verdwijnt de schapenzuring en de Canadese fijnstraal. Inmiddels komt de gewenste begroeiing tot ontwikkeling met struikhei (*Calluna vulgaris*) en gewone dophei (*Erica tetralix*).

De vegetatie van de voedselrijkere bufferzone langs de rand van het terrein, waar aanvankelijk de ingezaaide rode klaver floreerde, wijkt sterk af van het geplagde deel: na verloop van tijd bestaat de begroeiing daar steeds meer uit grassen (Gramineae), teunisbloem (*Oenothera*), melganzenvoet (*Chenopodium album*), bijvoet (*Artemisia vulgaris*), jacobskruiskruid (*Jacobaea vulgaris*), boerenwormkruid (*Tanacetum vulgare*) en smalle weegbree (*Plantago lanceolata*).

Zoals bij de planten de begroeiingdichtheid en soortensamenstelling evolueert, is ook de abundantie en biodiversiteit van de bodem bewonende insecten aan veranderingen onderhevig. Door middel van een gestandaardiseerd onderzoek met bodemvallen hebben we de ontwikkeling van het perceel

aan de Boswachtersdreef vijf jaar lang gevolgd, waarbij speciaal is gelet op loopkevers (Coleoptera – Carabidae) en wantsen (Heteroptera - Lygaeidae).

Daarnaast is door visuele waarneming en het gebruik van sleepnet en klopscherf ook gelet op insecten, die wat hoger in de vegetatie leefden.

Het onderzoek van het stukje ‘nieuwe natuur’ is uitgevoerd van 2019 tot en met 2023.¹

Het onderzochte perceel ‘nieuwe natuur’ op 2 juli 2022

Het onderzochte terrein is nog steeds volop in ontwikkeling. Die ontwikkeling verloopt niet rechtlijnig, maar houdt verband met de successie van het terrein, maar wordt ook sterk beïnvloed door wisselende klimatologische factoren, zoals het warme voorjaar in 2019, de hete en droge zomers van 2020 en 2021 en het natte voorjaar van 2023.

Het onderzoek is uitgevoerd met behulp van bodemvallen. Als bodemval zijn plastic bekertjes gebruikt (12 cm hoog, grootste diameter 9 cm, inhoud circa 0,5 l), die tot de bovenrand zijn ingegraven. De argeloos voorbij wandelende kever of want valt in de beker en is, door de gladde wand ervan, niet in staat daar weer uit omhoog te kruipen. Om te voorkomen dat de dieren elkaar opeten, of dat vogels de vallen leeg peuzelen, zouden die elke ochtend geleegd moeten worden. Omdat een zo hoge frequentie niet haalbaar is, wordt in de bekertjes een laagje water aangebracht, met daarin een formoloplossing, waaraan een druppeltje afwasmiddel is toegevoegd om de oppervlaktetension van de vloeistof te verlagen. De dieren blijven niet drijven, worden snel gedood en blijven redelijk goed geconserveerd. Mits de bodemval tegen regen zou zijn afgeschermd, zou op die wijze kunnen worden volstaan met een maandelijkse lediging. De in het kader van ons onderzoek geplaatste bodemvallen zijn evenwel elke tien à veertien dagen gecontroleerd.

Op het terrein is een variatie van verschillende habitats aanwezig, droog-nat, begroeid-onbegroeid. Voor ons onderzoek hebben we vijf verschillende biotoop-typen onderscheiden. Op elk type plaatsten we steeds een cluster van vijf bodemvallen, elk jaar op dezelfde plaats.

Het voordeel van bodemvallen is, dat de gegevens op een gestandaardiseerde manier verzameld worden. Er is geen invloed van de waarnemer op de resultaten: betrouwbaarheid en kwaliteit, zintuigen van de waarnemer, weersgesteldheid en tijdstip van de dag waarop de vallen worden gecontroleerd, zijn factoren die geen rol spelen. Het onderzochte perceel is, met andere woorden, elk jaar gestandaardiseerd bemonsterd, telkenjare gedurende een aaneengesloten periode van zes maanden.

¹ Het definitieve verslag van het onderzoek is inmiddels gereed.

De inhoud van de bodemvallen is per lediging en per cluster verzameld, direct daarna met leidingwater gespoeld en ontdaan van bladeren, takjes, zand en andere verontreiniging. Vervolgens zijn de monsters op 96% alcohol ketonatus bewaard (voorzien van een label met datum en clusternummer), in afwachting van verwerking ervan.

Alle loopkevers- en wantsen uit de bodemvallen zijn door ons op naam gebracht, geteld en geregistreerd.

Yoghurtbekers als bodemval op het onderzoeksterrein in het natuurgebied Visdonk

Bij iedere lediging hebben wij van elke soort loopkever en wants een foto gemaakt en die ter validatie aangeboden op www.waarneming.nl.² Bij twijfel over de determinatie van een soort heeft met de specialisten overleg plaatsgevonden. Zo nodig zijn hen fysieke exemplaren ter controle aangeboden.

Het gebruik van bodemvallen geeft overigens echter geen beeld van de werkelijk ter plaatse voorkomende soorten en aantallen. De vangsten in de bodemvallen betreffen immers uitsluitend dieren die op de bodem rondkruipen. Dieren met een beperkte actieradius en insecten die ondergronds of wat hoger in de vegetatie leven, zullen sporadisch in een bodemval terecht komen.

De resultaten uit de vallen geven evenmin een indicatie over de aantallen dieren die in dat gebied op de bodem rondkruipen. Een grote hoeveelheid vangsten van een dier van dezelfde soort kan weliswaar een aanwijzing zijn voor de aanwezigheid van relatief grote hoeveelheden van die soort, maar zal zeker ook afhankelijk zijn van grotere activiteit en de actie radius van die dieren.

De ontwikkeling van ei tot volwassen dier verloopt niet voor elke soort gelijktijdig. Veel wantsen en kevers zijn gedurende het jaar slechts een relatief korte periode als volwassen dier actief. Alleen tijdens die periode treffen we ze in een bodemval aan.

Weersinvloeden blijven uiteraard van invloed op de activiteiten van de dieren en daarmee op de vangstresultaten.

In totaal zijn 145 soorten wantsen en 92 soorten loopkevers geregistreerd. Hoewel dat buiten het kader van ons onderzoek viel, namen we in de bodemvallen ook tal van andere kevers waar, zoals 20 soorten lieveheersbeestjes (Coccinellidae), snuittoeren (Curculionidae), mest- en aaskevers (Geotrupidae en Silphidae), bladhaantjes (Chrysomelidae) en snoerhalskevers (Anthicidae), zoals de eenhoornige snoerhalskever (*Notoxus monoceros*), onderwerp van dit artikel.

² Wij danken Berend Aukema, Ron Felix, Jan Muilwijk, Arthur van Ooijen en andere validatoren bij waarneming.nl voor het controleren van onze gegevens

De eerste jaren na de herinrichting van het terrein kwamen grote hoeveelheden eenhoornige snoerhalskevers (*Notoxus monoceros*) in de bodemvallen voor.

Na het tweede jaar laten de aantallen en dalende trend zien:

2019 (deels)	2020	2021	2022	2023
277	311	102	102	40

Naarmate de begroeiing op het terrein toeneemt, verdwijnen er de snoerhalskevers.

De eenhoornige snoerhalskever is een klein maar opvallend kevertje. Hij meet slechts 4 tot 5,3 mm, is licht oranje-bruin gekleurd, met zwarte vlekken op de dekschilden en een zwart kopje. Het kevertje is behaard. Merkwaardig is het borststuk, dat van achteren naar voren in een lange spitse top uitloopt en dat bijna de hele naar beneden gebogen kop bedekt. Vandaar ook de naam van het dier: “eenhoornig” of “monoceros”.

Eenhoornige snoerhalskever (*Notoxus monoceros*)

Het kevertje komt in ons land vrij algemeen voor, maar mijdt de zeekleigebieden.³ Het is een detritus-eter en leeft dus van dood materiaal. Niet alleen rottende planten, maar ook dierlijk afval, zoals dode insecten staan op het menu. Het dier zit soms ook op bloemen waar het pollen eet. De kever staat bekend als warmte minnend en als liefhebber van zonnige locaties: zanderige terreinen met een niet te dichte begroeiing, zongeëxposeerde bosranden en warme hellingen. Ook braakliggende terreinen zijn populair.

Binnen zijn leefgebied zit hij graag op droge grassen en granen, maar ook op bloeiende kruiden.⁴

De larven zitten ondiep in de bodem, onder plantenresten of in vermolmd hout, waar ook zij van plantaardig afval leven.⁵ De kever overwintert als larve en verpopt zich in het voorjaar. De cyclus van ei tot volwassen kever duurt circa drie maanden.⁶

In Groot-Brittannië verschijnen volwassen dieren tussen april en oktober.⁷ Voor Duitsland wordt de periode van half mei tot begin augustus genoemd.⁸ Op ons onderzoeksterrein zien we de eerste volwassen dieren in 2020 en in 2021 al tegen eind maart verschijnen.

³ https://www.waarneming.nl/species/search/?q=notoxus+monoceros&species_group=0

⁴ Koch 1990, 296; https://www.naturspaziergang.de/Kaefer/Notoxus_monoceros.htm

⁵ Klausnitzer 1978, 211-212

⁶ Hemp & Dettner 2003, 366

⁷ https://www.ukbeetles.co.uk/Notoxus_monoceros

⁸ https://www.naturspaziergang.de/Kaefer/Notoxus_monoceros.htm

Opvallend is de trend die GBIF weergeeft op basis van zo'n 2000 waarnemingen in noordwest Europa.⁹ Daarin treedt een trend op die met die van het door ons onderzochte terrein lijkt overeen te komen: een klein aantal dieren aan het begin van het jaar (waarschijnlijk overwinteren dus ook volwassen dieren), welk aantal in maart tot nagenoeg nihil daalt, waarna de aantallen weer snel toenemen tot de zomer voorbij is. Dan nemen de aantallen af tot er uiteindelijk in december nog maar een enkeling overblijft

In 2020 is nagegaan in welk deel van het onderzoeksterrein de dieren zich doorheen het jaar bevinden. De vroegste waarneming van volwassen dieren (overwinteraars?) treffen we aan in de vangpotten langs de bosrand, weldra gevolgd door de met kruidachtige gewassen begroeide locaties. Vanaf omstreeks eind april treffen we de dieren ook aan op het open zand. Die locaties worden in de eerste helft van juni weer verlaten: de meeste dieren bevinden zich dan in de begroeide delen van het terrein.

Cluster bodemvallen	Data waarop bodemvallen in 2020 zijn geledigd															jaartotalen	
	29 mrt	11 apr	25 apr	9 mei	21 mei	5 jun	18 jun	4 jul	18 jul	1 aug	14 aug	26 aug	5 sep	18 sep	30 sep	2020	2019
S61-1					3	1										4	3
S61-2			1	1	7	4										13	2
S61-3				12	14	17	9	6	1			1	4			64	6
S61-4	2	2	1	4	7	2	1	1								20	18
S61-5		8	26	18	20	9	13	7	8	14	5	4	2			134	194
S61-6		3		6	7	10	4	25	7	8	14	1				67	134
Totalen 2000	2	13	28	35	51	26	48	39	16	18	10	6	6			302	
Totalen 2019		7	7	3	9	17	nvt				242	17	44	1	13		360

Tabel 24 Eenhoornige snoerhalskever (*Notoxus monoceros*) in bodemvallen in 2020

Bij de voortplanting van de eenhoornige snoerhalskever speelt de chemische stof cantharidine en cruciale rol. Cantharidine is een lipide toxine dat als afweermiddel wordt uitgescheiden door oliekevers (*meloë* sp.). De stof is als **afrodisiacum** bekend is van de Spaanse vlieg (*Lytta vesicatoria*). Overigens is ook de Spaanse 'vlieg' een soort oliekever.

Fraaie schijnboktor (*Oedemera nobilis*)

⁹ De Global Biodiversity Information Facility (GBIF) is een internationale organisatie die zich richt op het beschikbaar stellen van wetenschappelijke gegevens over biodiversiteit via internet met behulp van webservices. De gegevens worden verstrekt door veel instellingen van over de hele wereld; <https://www.gbif.org/species/4457616/metrics>

Ook schijnboktorren (Oedemeridae) scheiden— zij het in mindere mate – het blaartrekkende cantharidine af als verdedigingsmiddel.

De eenhoornige snoerhalskever, die zelf geen cantharidine produceert, wordt door de stof aangetrokken. Mannelijke snoerhalskevers verzamelen de cantharidine door oliekevers of -in het geval van ons onderzoeksterrein – schijnboktorren, met het spits uiteinde van het borststuk te irriteren. De stof wordt opgeslagen in de testes en op twee plaatsen aan het uiteinde van zijn voorvleugels van de mannelijke snoerhalskever.

Alleen wanneer de mannelijke snoerhalskever catharidine bezit, is het vrouwtje bereid om met hem te paren. Een deel van de stof wordt door het vrouwtje overgenomen, Na de paring legt ze eitjes in een ondergronds gangetje, waarbij ze deze als afweermechanisme tegen nestrovers bedekt met de door het mannetje geleverde cantharidine.¹⁰

Geraadpleegde literatuur:

- Geiler, H., 1953: Beitrag zur Biologie und Phänologie von *Notoxus monoceros* L. (Coleoptera: Anthicidae), *Beiträge zur Entomologie* 3 (5), 569-576
- Hemp, C. & K. Dettner, 2001: Compilation of canthariphilous insects, *Beiträge zur Entomologie* 51 (1), 231-245
- Hemp, C. & K. Dettner, 2003: Description of Larvae of the Genus *Formiconus* Lafarté, and Data on the Life Cycles of *Omonadus floralis* (Linné) and *Notoxus Monoceros* (Linné) (Coleoptera:Anthicidae), *The Coleopterists Bulletin* 57 (4), 2003, 361-358
- Heijerman, Th. & A. van Berge Henegouwen, 2022: *Anagcodes rufiventris*, een nieuwe schijnboktor voor de Nederlandse fauna (Coleoptera: Oedemeridae), *Entomologische Berichten* 82 (1), 2022
- Klausnitzer, B., 1978: *Ordnung Coleoptera (Larven)*. The Hague
- Koch, K., 1990: *Die Käfer mitteleuropas*. Ökologie, Band 2. Neuss
- Schütz, C. & K. Dettner, 1992: Cantharidin-secretion by elytral notches of male anthicid species (Coleoptera: Anthicidae), *Zeitschrift für Naturforschung C*, 47 (3-4), 290-299

¹⁰ Geiler 1953, 569-576; Hemp & Dettner 2001, 231-245; idem 2003, 361-358; Heijerman & Van Berge Henegouwen 2022, 19-24; Schütz & Dettner 1992, 290-299

Vreemde eitjes op de brem

Koos van Brakel

Het zijn net kleine sieraadjes, kleine ronde knoopjes met een gekarteld randje.

Het was in de KNNV midweek van de afdeling Woerden in Drenthe. Tijdens een excursie in de Stroeten zag een van onze leden op de peulen van de brem iets wat op een klein rupsje leek en inderdaad leek dat zo, totdat je dichtbij keek. Het waren eitjes, maar waarvan? Twee rijen van 9 en 10 stuks. Een volgende struik weer dezelfde eitjes, nu twee rijen van 8 en 9 stuks. Bij eitjes van die grootte denk je al gauw aan een wants en aangezien het op een brem zit zou het wel eens van de bremschildwants (*Piezodorus lituratus*) kunnen zijn. Maar helaas kon ik nergens foto's zien van de eitjes van een bremschildwants.

Aangezien ik in een app-groep zit van insectenliefhebbers, waaronder een paar LIW-ers, heb ik de vraag daar neergelegd. Met dank aan Willemein Poot: zij vond toch een verwijzing naar waarneming.nl waarop foto's te zien waren van de eitjes van de **bremschildwants**.

Bremschildwants (*Piezodorus lituratus*)

Gleditsiabladvorm (*Dasineura gleditchiae*)

Willemeijn Poot

Op een valse Christusdoorn (*Gleditsia triacanthos*) zag ik gallen van de zeldzame gleditsiabladvorm (*Dasineura gleditchiae*).

In de ene gal vond ik een donkere larve en de andere gal twee licht gekleurde larven. Waarbij het mij opviel dat het donkere wezentje beweeglijker was dan de witte larfjes.

Niels Eimers (validator waarneming.nl voor planten en gallen) is van mening dat het donkere wezentje de pop is.

Deelnemers LIW-voorjaarsweekend op de Veluwe (Putte), 25-27 april 2025

Sfeerverslag LIW-weekend 25-27 april 2025

Willemein Poot

Vrijdagochtend heb ik de linzen voor de soep geweekt.

Wij, Marijke, Michel en ik, vertrokken bij tijds om omstreeks 15:00 uur in Putten te arriveren.

Wij zochten een kamer uit. Elke kamer had een tweepersoonsbed met losse matrassen en 2 stapelbedden. Er was ruimte genoeg, dus sliepen er maximaal 4 personen in 1 kamer. Elke kamer was voorzien van een eigen wc en een doucheruimte met wastafel. Zo luxe had ik het nog niet meegemaakt.

Daar gingen wij gelijk aan de slag met de soep, terwijl diverse mensen arriveerden en al naar gebieden in de omgeving vertrokken. Tijdens het koken spotte ik wat insecten in de tuin.

Het was niet echt goed insectenweer. Wij waren uit een zonnig westen des lands vertrokken, maar in Putten was het bewolkt, kil en mistig.

Na de maaltijd waren er wat mededelingen van het bestuur. Allereerst werd Arjan bedankt voor zijn jaren lange inspanning voor het LIW en kreeg hij een kleinigheidje uitgereikt.

Wij hadden vergunningen van Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Geldersch Landschap via de mail ontvangen. Wij kwamen er al snel achter dat wij niet

naar de terreinen van Staatsbosbeheer zouden gaan, omdat wij daar de dieren niet mochten vangen en verstoren. Hmmm, ik kan mij voorstellen als dat gaat om broedvogels en zoogdieren, maar insecten...

Wordt toch lastig om die zo op naam te brengen.

Helaas had niemand van de plaatselijke KNNV gereageerd om een lezing te geven.

Gelukkig kent Atie de omgeving en zij maakte voor ons een lijstje met wat je in welk gebied kon verwachten. Staatsbosbeheer-terreinen vielen af, maar ze wist nog een paar leuke privé terreinen. Jan Jaap had al een plekje uitgezocht om een laken met lamp op te hangen om te nachtvlinders en vertrok vroeg in de avond met belangstellenden.

Guus stelde 2 lampen met vangkisten op in de tuin van het complex.

's Avonds geven Vera en Gerrit een presentatie over hun 5 jarige Platanen onderzoek. Platanen blijken belangrijke overwinteringsplaatsen te bieden voor met name warmte minnende soorten, zoals ook de plataannetwants (*Corythucha ciliata*). Het beestje lijkt koele plaatsen in Nederland te mijden.

Verder was er natuurlijk tijd om met elkaar bij te praten.

De volgende ochtend maakte iedereen zijn/haar eigen ontbijt en lunch klaar.

Daarna maakte onze hoffotograaf Els weer de traditionele groepsfoto.

Grietje en ik hadden gisteren al afgesproken om naar het Hulshorsterzand te gaan, in combinatie met de Leuvenumse bos. Els en Inge sloten zich bij ons aan. Het was ruim een half uur rijden.

Wij kozen ter plaatse een route van 4,5 km. Uiteindelijk deden wij een hele dag over deze afstand.

Wij wandelden door het bos, daarna over een heide terrein, een zandvlakte, bos en langs de beek

terug.

Wij waren nog maar net gearriveerd, of de vrijwilligers van Natuurmonumenten kwamen aanrijden uit het bos. Ze keerden op het parkeerterrein en net wat wij al verwachtten. Ze kwamen vragen wat wij aan het doen waren. Ik legde uit dat wij van de landelijke insectenwerkgroep waren. Ja, ze hadden al de indruk dat het zoiets moest zijn. Van Wageningen kwamen ze ook af en toe om een tent ergens neer te zetten. Een van de vrijwilligers raapte een stuk afval op en zij vervolgden hun weg. Het duurde even voor de mist optrok en de lucht opentrok. Tegen de tijd dat wij op de heide waren was de zon doorgebroken.

Els raapte van de bosgrond een berkenknotsprietbladwesp (*Cimbex femoratus*) op.

Voor wij de heide op zouden lopen werden wij gewaarschuwd voor de schaapskudde die bewaakt werd door honden, met het verzoek om 25 meter afstand tot deze kudde en de honden te houden. Wij bevinden ons kennelijk in wolven gebied, of een gebied dat zij mogelijk doorkruisen.

Op de nogal doods uitziende heide wemelde het van de heidehaantjes (*Lochmaea suturalis*).

Geen wonder dat de struikhei er zo slecht uit zag. Elk groen topje werd door hen verorberd.

Op de heide was het druk met kale rode bosmieren (*Formica polyctena*) en veel vliegers: gewone heispanners (*Ematurga atomaria*) in donkere en lichte variant (die maar niet stil wilden zitten), twee zuringspanners (*Lythria cruentaria*) en voorjaarsmestkevers (*Trypocopris vernalis*).

Wij troffen er ook twee zandhagedissen (*Lacerta agilis*)

Op de zandvlakte stonden grove dennen. Ik leerde van Els daarin harsmannetjes vinden. De officiële naam van deze bijzondere mot leerde ik van Guus: harsbuilmot (*Retinia resinella*).

En ja, als je eenmaal iets in je zoekbeeld hebt geprent, dan zie je ze overal. Maar ik zocht eigenlijk in de dennen naar het harlekijnlieveheersbeestje (*Harmonia quadripunctata*). Uiteindelijk heb ik die wel gevonden, maar vond ook: een tienvleklieveheersbeestje (*Calvia decemguttata*), gestreept lieveheersbeestjes (*Myzia oblongoguttata*), een meeldauwlieveheersbeestje (*Halyzia sedecimguttata*), viervleklieveheersbeestjes (*Exochomus quadripustulatus*), zevenstippelig lieveheersbeestjes (*Coccinella septempunctata*) en uiteraard het veelstippig Aziatisch lieveheersbeestje (*Harmonia axyridis f. succinea*). Ik heb nog nooit zoveel verschillende soorten lieveheersbeestjes op een dag gevonden. Buiten de lieveheersbeestjes zaten er in de buurt van dennen ook roodzwarte dennencicades (*Haematoloma dorsata*). Het was kennelijk DE dag voor deze beestjes om massaal aanwezig te zijn. Ik zag er heel veel rond groeitoppen van de den. Ik wilde daar net een foto van maken toen zij massaal in mijn gezicht sprongen. Van de foto is niets meer gekomen.

Het nadeel van openbaar toegankelijk gebied is dat mensen hier hun hond(en) uit gaan laten en de mest laten liggen. Zo troffen Grietje en ik een stevige hoop aan, waar naast nogal wat voorjaarsmestkevers (*Trypocopris vernalis*) ook *Thanatophilus sinuatus* op doken. Hopelijk was de hond niet vol ontwormingsmiddel gestopt.

Vlakbij deze krioelende hoop zag ik een wants over de grond rennen. Ik wist hem redelijk, maar niet heel scherp op de gevoelige plaat vast te leggen. Het bleek een zeldzame inheemse zwartvlekrookwants (*Xanthochilus quadratus*) te zijn.

Wij liepen vervolgens weer het bos in en kwamen bij de beek. Inge zag een tweestreepvoorjaarsuil (*Orthosia cerasi*) rusten aan de onderzijde van een boom, die half in de beek stond. Toen zij mij erop wees zag ik diverse oeverwantsen (*Saldula spec.*) en gewone vijverlopers (*Hydrometra stagnorum*) in diverse stadia van ontwikkeling op de boomstam zitten.

Bij terugkomst bij de logeerlocatie waren Koos en Ank gearriveerd. Ook zij hadden deze dag in de buurt rondgekeken en kwamen gezellig bijpraten.

Die avond aten wij traditiegetrouw Chinees.

Daarna ging Jan Jaap met belangstellenden weer op pad met lamp en laken. Guus zette de lichtvallen weer neer en smeerde bomen met stroop.

Wouter en Marijke hadden de dag doorgebracht met waterleven en gaven een presentatie van de aangetroffen beestjes.

Daarna liet Hans zijn prachtige foto's zien, die hij bij het vorige LIW-weekend had gemaakt.

Veel te snel brak onze laatste dag aan. De dag daarvoor was o.a. Anna naar Landgoed Appel in

Nijkerk geweest. Ze was erg enthousiast teruggekomen. Dus besloten wij daar ook heen te gaan. Michel sloot zich bij ons aan. De rand was heel interessant qua struiken en bloemen. Wij zagen er onder andere een wilgenprachtkevertje (*Trachys minutus*), die zogenaamd algemeen voorkomend is, maar ik niet zo vaak zie.

▲ Ook zat er een zeldzaam hiëroglyfenlieveheersbeestje (*Coccinella hieroglyphica*) te wachten om op de foto te gaan.

Michel vond een stukje verderop een tuinschallebijter (*Carabus nemoralis*).

Omdat Michel en ik niet zo snel gingen, raakten wij de anderen kwijt. Guus appte enthousiast dat er tauvlinders (*Agria tau*) op de rode route te zien waren. Wij hebben de rode route niet gelopen en ook deze vlinder niet gezien.

Wij wandelden terug zoals wij gekomen waren en bleven een tijdje hangen bij een bijenhotel waar wij de dubbelgevlekte bastaardweeschildkever (*Anthocomus fasciatus*) zagen rondscharrelen. De naam is aanzienlijk langer dan het beestje zelf.

Een gewone knotswesp (*Sapyga clavicornis*) kwam niet aan vliegen toe. Het arme beestje was helemaal grijs van de mijten. Het bleef zich poetsen, maar dat was onbegonnen werk.

Veel te vroeg moesten wij weer terug naar onze logeerlocatie. Nog even een bezem door de eetzaal, spullen pakken en huiswaarts.

Het was weer een geslaagd weekend.

Helaas kan ik er in augustus niet bij zijn.

Bezoek aan de Vlietlanden 24 maart 2025

Michel van Adrichem en Willemein Poot

Het was nog twijfelachtig of wij met de vrijwilligers van de Vlietlanden mee konden, met het oog op het broedseizoen. Maar zondagavond kregen wij groen licht. Wij waren uiteraard op tijd om met de vrijwilligers met de onderhoudsboot naar de Vlietlanden te vertrekken.

Het was een bewolkte dag met een kille noordenwind, temperatuur rond de 9 graden. Niet echt een dag voor vliegende insecten. 's Middags heel even een paar zonnestralen, die enkele hommels, bijen en zweefvliegen tevoorschijn deden lokken.

Het is altijd weer een verrassing waar wij naartoe gaan. Men wilde ons wel ergens afzetten, maar wij hebben geen directe voorkeur voor een perceel.

Wij voeren naar het meest zuidelijke perceel, dat net ten noorden ligt van Huis ter Lucht in Maasland. De vrijwilligers gingen aan de slag met snoeihout en takkenbossen. Wij knielden neer in het maaisel van riet en grote lisdodde. Michel ontdekte een rups van een rietvink (*Euthrix potatoria*) en al snel vonden wij er drie.

In de stengels van de afgestorven grote lisdodde vonden wij diverse kevers, springstaartjes, keverlarven en rupsen van het lisdoddeveertje (*Limnaecia phragmitella*).

Willemein vond deze rupsen tot voor kort alleen in de rijpende bloeikolven van de lisdodden. Volgens *bladmineerders.be* leven de jonge rupsen eerst in het sponsige weefsel van de bladschede en later in de rijpende bloeikolven van lisdodden.

In het maaisel troffen wij ook twee poppen aan, die wat leken op rattenstaartjes en waarvan wij vermoeden dat het een bijvliegpop (*Eristalis spec*) zou zijn. Michel nam ze voorzichtig mee naar huis. Bij het schrijven van dit stuk is er een uit de pop gekropen. Het bleken de poppen van de kegelbijvlieg (*Eristalis pertinax*) te zijn.

Pop van een kegelbijvlieg
(*Eristalis pertinax*)

Wij zagen diverse gallen van de sigaargalvlieg (*Lipara lucens*). Dit jaar zullen daar de volwassen sigaargalvliegen uit komen of de insecten die daarop parasiteren.

In De Bruuk (een Natura-2000 gebied bij Groesbeek) is door Stijn Schreven een onderzoek gedaan naar de zogenaamde inquilines die gebruik maken van deze gallen. Hij schreef hierover een artikel in *Entomologische Berichten*. De gallen bleken een interessante biotoop voor o.a. overwinterende larven van weekschildkevers, te dienen als nestgelegenheid voor wespen en bijen, bijvoorbeeld de rietmaskerbij (*Hylaeus pectoralis*), de zwartgespoorde houtmetselbij (*Hoplitis leucomelana*), een exotische graafwesp, maar ook een andere exoot, de rietgalluizendoder (*Pemphredon fabricii*).

 Zeggedoorntje (*Tetrix subulata*)

We vonden het leuk om verder deze dag de volgende soorten aan te treffen: een doornsprinkhaan: het zeggedoorntje (*Tetrix subulata*), verder een rosse metselbij (*Osmia bicornis*), gehoornde metselbij (*Osmia cornuta*), de valeriaanbodewants (*Acompus rufipes*) en een drietal loopkevers: rietsnelloper (*Agonum thoreyi*), viervlekrietklimmer (*Demetrias imperialis*) de bonte rietloper (*Odacantha melanura*).

Willemein heeft aan de boswachter gevraagd of wij 28 juli weer mee mogen varen met de vrijwilligers, om insecten te zoeken. Wie mee wil, kan contact met haar opnemen.

Geraadpleegd:

Stijn J.J. Schreven, 2024: De erfenis van een vlieg: de bewoners van rietsigaargallen in De Bruuk, *Entomologische berichten* 84 (6) 223-230

<https://www.bladmineerders.be/nl/content/limnaecia-phragmitella-stainton-1851>

<https://www.nederlandsesoorten.nl/content/rietgalluizendoder-maakt-ook-nederlandse-rietkragen-onveilig>

Hermelijnen en Dunvlerkspanner

Willemein Poot

In 2024 vond ik drie eitjes van een hermelijnvlinder (*Cerura vinula*) op een jonge Canadapopulier (*Populus x canadensis* (*P. deltoides* x *P. nigra*)). Ik bezocht daarna diverse keren de populier en zocht de rupsjes op. Maar na een storm kon ik de rupsen niet meer vinden. Hoe goed ik ook zocht. Heel jammer.

Hermelijnvlinder-rups op Canadapopulierblad (14-06-2024)

Op 11 mei 2025 vond ik twee eitjes op een schietwilg. Ik nam ze mee naar huis. Ik haalde een wilgentak in de buurt, stak die met het stukje blad met de eitjes, in een mok met water en wachtte af.

Op 13 mei kroop de eerste rups uit het ei. Het beestje was de eerste dag wat onrustig. Een dag later werd de tweede rups geboren. Ik haalde elke keer verse takken voor in de mok.

De donkere rupsjes vervelden en kleurden. Ik nam waar dat zij voor het vervellen een dag niet eten. Als ze vervelt waren, draaiden ze zich om en peuzelen eerst hun oude huid op. Echter het harde stukje dat op hun kop had gezeten, dat aten ze niet op.

Hermelijnvlinder-rups op Canadapopulierblad (02-07-2024)

Het harde stukje wat op de kop zat (02-06-2025)

De rupsen groeiden goed. Ik vond het verbazingwekkend hoe veel ze konden eten en ook hoeveel poepjes ze produceerden. Ik hoorde met grote regelmaat een keutel op het papier vallen. Omdat ze van lieverlee best wel groot waren geworden, heb ik "Het Nachtvlinderboek" van Jeroen Voogd uit de kast gepakt.

Voogd schrijft: "De naschuivers zijn vergroeid tot twee lange witzwart gestreepte sprieten waar rode draadjes uit tevoorschijn komen bij verstoring. De bruine kop is omsloten door een rode huidplooi met zwarte nep ogen en een 'bek' waaruit mierenzuur gespoten kan worden."

Ik heb deze verstoring niet veroorzaakt om te zien hoe dit fenomeen werkt. Verder las ik dat de rupsen een keiharde cocon maakt waarin houtsplinters zijn verwerkt.

De poppen kunnen meerdere jaren overleven. Dat was leek mij te veel van het goede. De tafel waarop de rupsen stonden is van hout. Ik wilde niet wachten tot onze salontafel in een cocon verwerkt werd en al helemaal niet dat ik jaren zit te turen naar een cocon.

Omdat ik vermoedde dat de rupsen het stadium van verpoppen naderden en ik geen populier of wilg in de tuin heb staan, bracht ik de rupsen zondag 8 juni naar Michel.

Op 10 juni liet hij mij weten dat een van de rupsen niet wilde eten en kennelijk een plekje zocht om te verpoppen. Hij heeft de rups op het uiteinde van een tak gezet. Hij heeft de rups kunnen volgen terwijl deze naar de stam liep en langs de stam naar beneden wandelde.

Misschien laten hij/zij zich ooit nog als vlinder zien.

Dunvlerkspanner op wilgentak

Ben ik nu helemaal zonder rupsen? Nee, dat weer niet. Op 29 mei 2025 zag ik dat er een tak van de knotwilg in de buurt was afgewaaid. Ik nam een stuk van de tak mee naar huis voor de voornoemde rupsen. Echter op de tak ontdekte ik een piepklein rupsje van de Dunvlerkspanner (*Lycia hirtaria*) en een of andere groene cicade. De piepkleine rups is intussen al lekker gegroeid.

Ik ga hem proberen over te zetten op berk, die hij ook schijnt te lusten, dan kan ik hem op de berk in mijn tuin uitzetten, want deze spanner overwintert als pop in de strooisellaag. De cicade zal ik binnenkort terugzetten op een wilg.

10 juni vond ik een rups van de kleine hermelijnvlinder (*Furcula furcula*). Ik hoop dat deze op de wilg waarop hij zat zijn leven als rups kan voltooien. Het was een interessant experiment, maar 1 keer was nu even genoeg.

Naschrift

Ik bleek intussen niet een maar twee cicaden te hebben en het is gelukt om de cicaden weer terug te zetten op een schietwilg. Cicaden zijn vaak zo klein, dat ze (voor mij) lastig te determineren zijn. Deze cicaden waren zeer waarschijnlijk de veel op wilg voorkomende *Idiocerus stigmatalis*.

De Dunvlerkspanner bleek van het type: Wat de boer niet kent, vreet hij niet. Het is dus niet gelukt om hem te laten wennen aan het eten van berkenblad.

Daarom staat hij nu (20 juni) nog steeds op tafel op een wilgentak. Als hij gaat wandelen zet ik hem alsnog buiten. Veel spanners verpoppen en gaan na enkele weken vliegen, deze niet, deze verpopt in de strooisellaag en gaat volgend jaar pas vliegen.

Ik heb geleerd van deze experimenten dat Dunvlerkspanner-rupsen hetzelfde doen wat de Hermelijnvlinder-rupsen ook deden. Ook deze rups at na vervelling zijn oude jasje op, maar niet zijn oude kop schildje.

Daarnaast blijken de rupsen van beide soorten om gallen en door bladmineerders aangetaste delen heen te eten.

Wat ik verder geleerd heb uit dit experiment is dat wilgenbladeren het beste blijven als je een tak met blad neemt van vorig jaar. Takjes van dit jaar worden gemakkelijk slap. De takken van vorig jaar, blijven fris in water en gaan zelfs wortelen als je lang genoeg wacht.

Een zomerweekeinde met insecten

Op 22-24 augustus houdt de LIW haar zomer weekeinde in de groepsaccommodatie de Beukhof, Krachtighuizerweg 29 1, 3881 PC Putten, een gebied met veel bossen, beken, vennen, heideterreinen en zandpaden.

Ethische regels van de entomologie

Erik van der Spek

Naast wettelijke regels en toegangsregels zijn er ook ethische uitgangspunten wanneer het om het verstoren en het doden van insecten voor onderzoek gaat.

De ALV van de Nederlandse Entomologische Vereniging heeft op 17 april 2025 de volgende regels vastgesteld:

1. Gebruik de minst ingrijpende methode om het doel te bereiken, gebruik zo mogelijk foto's voor identificatie en registratie.
2. Leg de voor wetenschappelijk onderzoek noodzakelijke basisgegevens vast. (Verzamellocatie (geografische omschrijving + coördinaten), verzameldatum, verzamelaar, determinator, foto?).
3. Stel deze gegevens, eventueel met korte vertraging i.v.m. een publicatie, snel beschikbaar voor de actualisatie van de kennis over de verspreiding van soorten. (Via EIS-kenniscentruminsecten, Waarnemingen.nl of ander platform dat samenwerkt met de NDFF.) Denk ook aan versluiering of weergave vanaf een latere datum op openbare databanken als waarneming.nl, wanneer dit voor de bescherming van de soort nodig is.
4. Zorg ervoor dat het verzamelde materiaal goed wordt bewaard en (op termijn) ter beschikking van een van de openbare insectencollecties wordt gesteld.
5. Stel jouw collectiemateriaal beschikbaar aan andere onderzoekers die er gebruik van kunnen maken.
6. Verzamel je bij het gebruik van vallen ook dieren waar je zelf geen onderzoek naar doet, stel deze dan beschikbaar aan andere onderzoekers.
7. Een verzameling is een hulpmiddel om te kunnen beschikken over referentie materiaal en voor het bewaren van bewijsmateriaal en om later nader onderzoek te kunnen doen. Een verzameling is geen doel op zichzelf en compleetheid is niet iets om na te schreven.
8. Verzamel nooit zonder een noodzakelijke wettelijke vergunning en/of toestemming van de rechthebbende. En verzamel niet meer materiaal dan echt nodig is.
9. Informeer welk museum (delen van) jouw collectie op termijn wil overnemen. Musea richten zich steeds vaker op kerncollecties, vooral voor in het buitenland verzamelde dieren kan het zijn dat je voor jouw collectie onderdak moet zoeken in het land van herkomst.
10. Leg voor jouw erfgenamen vast wat er met je collectie moet gebeuren. Anders kan deze in een rareitencabinet of op de stort terecht komen.
11. Verkoop verzamelde exemplaren niet, ruilen of delen is prima.
12. Zorg dat jouw verzamelactiviteiten zo min mogelijk andere dieren verstoord en ontzie de vegetatie.
 - Klop of schut vegetatie zonder deze te beschadigen.
 - Leg verwijderde schors terug en onderzoek per locatie een beperkt deel van het dode hout.
 - Zoek je onder stenen of stammen, leg ze terug zoals je ze vond.
 - Waterplanten, mos of strooisel dat onderzocht is terugleggen.
 - Plantaardig voedsel voor kweek netjes afknippen.
 - Stroop zo dat de boel netjes blijft.
 - Wees extra zorgvuldig met zeldzame soorten.
 - Houd je aan de regels
13. Verzamel je in een natuurgebied of andere voor de biodiversiteit belangrijke plaats stuur dan de beheerder een lijst met jouw waarnemingen, ook wanneer dit geen vergunningsvoorwaarde is.

De NEV verwacht van haar leden dat zij zich aan deze regels houden.

Publicaties

***Hymena Varia* (nieuwsbrief van de sectie Hymenoptera van de NEV) nrs. 32 en 33, april 2025**

De 32^e editie van *Hymena Varia* bevat – zoals gewoonlijk – een hele reeks boeiende artikelen over nesten, broedzorg, bloemkeuze, nestbevoorrading en bijzondere waarnemingen van een scala aan vliesvleugeligen. Excursieverslagen en nieuws over publicaties ontbreken evenmin.

De leden van de Sectie Hymenoptera van de NEV worden dit keer bovendien verblijd met een extra nummer: een feestbundel ter gelegenheid van de 75^e verjaardag van Hymeno-specialist Jan Smit. Een foto van Jan, in actie tijdens een LIW-weekend in Nettersel (2015), siert de cover van de 52 pagina's tellende jubileum-editie.

Welke (amateur)entomoloog kent Jan niet, bijvoorbeeld als bezoeker van de NEV-zomerkampen en van veel van onze LIW-weekends, waar hij – al dan niet met Bêr Jeucken en Peter Megens - op bijjenspeurtocht ging en 's-avonds de vangsten minutieus prepareerde, wie niet kent de talrijke publicaties van zijn hand, ook in de *Veelpoot*.

Jan's relatie met de LIW komt uitgebreid ter sprake in een artikel dat van de hand van Theo Peeters, Koos van Brakel en Jeanne Kuijper-Nannenga in de feestbundel verscheen: **"Even terug in de tijd met de Landelijke Insectenwerkgroep van de KNNV"**.

Zij halen hier, met behulp van een serie foto's, herinneringen op aan Jan en de LIW met actiefoto's tijdens weekends in Bakkeveen, Bergen op Zoom, Bergeyk, Bergharen, Biezenmortel, Dronten, Epe, Holten, Leende, de Netterselse Heide, Uffelte en Well.

Jan, namens de LIW: Van Harte!

***Fluitekruid*, 44 jrg., apr.2025, nr. 2**

Fluitekruid is een kwartaaluitgave van de afdeling Woerden van de KNNV. In dit nummer onder andere de ervaringen van Koos van Brakel rondom zijn bijenhotel, met gehoornde en rosse metselbijen, muurwespen en blokhoofdwespen.

Alles toegelicht met fraaie foto's van de hotelgasten.

***Nieuwsbrief van KNNV afdeling Den Haag* nr. 230, mei 2025**

Onder de titel 'Beestjes van de maand mei' beschrijft Anne Kreffer het uiterlijk, het voorkomen, het voedsel en de levenscyclus van de voorjaarseikenblindwants (*Harpocera thoracica*) en de gestreepte eikenblindwants (*Rhabdomiris striatellus*)

***Licht op Groen*, voorjaar 2025**

In het orgaan van de Natuurvereniging Tholen doen Vera en Gerrit verslag van een excursie langs de platanen in en om de kern van Sint-Maartensdijk. Daarbij zijn negen soorten kevers, negen soorten wantsen, vijf soorten spinnen en een groepje overwinterende parasitaire wespen aangetroffen.

W. van der Meer, S. Lange, M. Jacobs en J. Zeiler, 2013: Archeobotanisch onderzoek bij opgraving Olen-Schaatsbergen (BIAXiaal 674), BIA Consult, Zaandam.

Interessante entomologische informatie vind je ook op plaatsen, waar je die niet verwacht. Zoals het een verslag van archeologisch onderzoek, dat BAAC B.V. in 2011/'12 uitvoerde in Schaatsbergen in de Antwerpse Kempen. Bij het archeologisch veldonderzoek zijn daar sporen aangetroffen uit Steentijd, Bronstijd/IJzertijd, maar ook de restanten van een achttiende-eeuws legerkamp.

De vulling van één van de ijzertijdwaterputten bevatte de chitineuze resten van loopkevers. Die waterput, met een rand gelijk aan het maaiveld, fungeerde ruim tweeduizend jaar geleden onbedoeld als een grote bodemval. Bodem bewonende ongewervelden, zoals loopkevers die zo'n waterput op hun weg tegenkomen, kunnen erin vallen en verdrinken.

Loopkeverresten uit een dergelijke 'pitfall' zijn een interessant gegeven in de ecologische archeologie, want de kans dat loopkevers in zo'n put terecht zijn gekomen door menselijk toedoen is bijzonder klein. We kunnen er dan ook vanuit gaan dat gevonden loopkeverfragmenten afkomstig zijn van loopkevers die destijds in de onmiddellijke van die put hebben geleefd.

In totaal zijn er uit de waterput honderd loopkeverfragmenten verzameld. Andere fragmenten van insecten behoorde onder andere toe aan mestkevers, kortschildkevers, snuitkevers, mieren en een spinnendoder.

De onderzochte loopkeverfragmenten zijn afkomstig van minimaal negentien soorten loopkevers. Een derde van het verzamelde materiaal betrof de gewone tandklaus (*Calathus fuscipes*). Samen met stenotope soorten als de variabele kruiper (*Harpalus anxius*) en de dikkopzandgraver (*Broscus cephalotes*) (een bedreigde soort), wijst dit op een open, ijl begroeid en droog biotoop, waarschijnlijk op een zandbodem. De omgeving rond de waterput moet in de IJzertijd waarschijnlijk een mozaïek van droge heidevegetatie, ijl of extensief cultuurland en/of braakgronden en schraal grasland geweest zijn.

De aanwezigheid van ruderaalglimmer (*Amara apricaria*), de nu zeldzame distelglimmer (*Amara aulica*), de akker/ovale glimmer (*Amara similata/ovata*), zwartkoptandklaus (*Calathus melanocephalus*), roodpoothalmkruiper (*Harpalus rufipes*) en zandkruiper (*Harpalus tardus*) wijzen in de richting van de aanwezigheid van cultuurgronden zoals extensief bewerkte akkers.

Distelglimmer en roodpoothalmkruiper tenslotte doen vermoeden dat er plaatselijk grassen, kruiden en mogelijk distels aanwezig waren. Mogelijk wijst dit alles op plaatselijke verrijking of braakland.

Phegea 53 (2) 01.vi.25

Het jongste nummer van dit driemaandelijkse tijdschrift van de Vlaamse entomologische vereniging staat de vlinder weer centraal. Zoals het openingsartikel, waarin de auteur stap voor stap de ontwikkeling van ei tot adult van het scheefbloemwitje (*Pieris mannii*) volgt.

In België zijn voor het eerst de palpmot *Filatima incomptella* en de bladroller *Cydia medicaginis* aangetroffen. De beide soorten zijn inmiddels van nagenoeg geheel (Noord-)Europa bekend: alleen Nederland vormt nog steeds een witte vlek op de verspreidingskaarten van de beide soorten (!).

Tenslotte een artikel over de studie naar de complexiteit van het immuunsysteem van insecten. Dit lijkt een haalbare manier om het significante medische potentieel van insecten te gebruiken voor de menselijke gezondheidszorg.

Vera Vandenbulcke & Gerrit Groeneweg, Eindverslag; vijf jaar onderzoek naar loopkevers en wantsen op 'nieuwe natuur' aan de Boswachtersdreef (natuurgebied Visdonk, gemeente Roosendaal).

Door middel van gestandaardiseerd onderzoek met bodemvallen, incidenteel aangevuld met andere vangtechnieken, is vijf jaar lang (2019-2023) onderzoek gedaan naar loopkevers en wantsen op een stukje 'nieuwe natuur' in het natuurgebied Visdonk (Roosendaal / Rucphen) . Onlangs is het rapport verschenen, waarin de resultaten van dat onderzoek zijn vastgelegd.

Opvallend is de grote soortenrijkdom op dit deel van Visdonk. In de afgelopen vijf jaar zijn op dit kleine stukje natuurgebied (ruim 1,5 ha) niet minder dan 92 soorten loopkevers en 145 soorten wantsen gesignaleerd. Sommige eenmalig, enkele in grote hoeveelheden. Sommige namen in aantal toe, andere verdwenen er weer.

Door de grote hoeveelheid verzamelde gegevens kon voor een aantal soorten loopkevers worden vastgesteld hoe de levenscyclus doorheen het jaar verloopt.

Aan de hand van wijzigingen in de soortensamenstelling zien we ook de veranderingen die het terrein in die vijf jaar heeft ondergaan. Enerzijds zagen we er elk jaar nieuwe soorten loopkevers verschijnen, die een begroeiing van struikhei en grassen ambiëren. Anderzijds zagen we soorten verdwijnen, die van los zand houden, zoals de gele kruiper (*Harpalus flavescens*) en de gele glimmer (*Amara fulva*). Ook zien we soorten verdwijnen, die een wat vochtigere omgeving prefereren, zoals zespuntsnelloper (*Agonum sexpunctatum*), evenals soorten die kenmerkend zijn voor een pioniersituatie.

Zulke pioniers zijn de bleekgele en de eenhoornige snoerhalskever (*Anthicus bimaculatus* en *Notoxus monoceros*), kleine kevertjes die aanvankelijk in grote hoeveelheden op het onderzoeksterrein voorkwamen, maar die inmiddels geheel, respectievelijk nagenoeg, verdwenen zijn.

Een bijzondere soort kortschildkever waaraan deze rapportage aandacht schenkt is *Lomechusa emarginata*. Het dier leeft ondergronds in mierennesten en is door ons waargenomen op het kort durende moment dat hij op zoek gaat naar een nieuw "gastgezin".

De aandacht wordt gevestigd op de heidehaantjes (*Lochmaea suturalis*), die op het terrein zijn waargenomen. Deze soort is in staat de heide compleet kaal te vreten, zoals op dit moment op de Veluwe goed te zien is.

Het grote aantal wantsensoorten op het onderzochte perceel, waaronder enkele bijzonder zeldzame, vindt mede zijn oorzaak in de grote variatie van de flora ter plaatse. Veel wantsen zijn immers aan een specifieke plantensoort gebonden. Naar verwachting zal die begroeiing hier op termijn homogener van samenstelling worden, waardoor ook het aantal wantsensoorten zal afnemen.

Contacten

De LIW is opgericht in 1938

Website: liw.knnv.nl

Email: liw@knnv.nl

LIW-rekeningnummer: NL94 ASNB 8850 6220 74 t.n.v. M.T. van Adrichem

Bestuur

voorzitter	Geert van Poelgeest	liw@knnv.nl
secretaris	Anna Kreffer	liw@knnv.nl
penningmeester	Michel van Adrichem	penningmeester.liw@knnv.nl

Medewerkers

redactie Veelpoot Gerrit Groeneweg veelpoot@liw.knnv.nl (zie colofoon)

webmaster Geert van Poelgeest (liw@knnv.nl)

LIW-weekenden:

maaltijdverzorging	Guus Dekkers
beheer keuken	Sharida Bhageloe en Willemein Poot

Erelid

Wiet Fliervoet † 2015

Ledenadministratie

Email: liw@knnv.nl

Contributie lid € 7,-- per jaar

Adreswijzigingen en dergelijke: ledenadm@knnv.nl

Gewone kielwants (*Elasmucha grisea*) met broedzorg

